

Abendgebet

Ich lege meine Schmerzen
in die sinkende Sonne,
ich lege meine Leiden
in ihren leuchtenden Schoss.

In Liebe gewandelt,
lásku, im Lichte geláutert,
světlem, kehren sie wieder
vracejí
als Kraft
zu freudigen Opfertaten.

Večerní modlitba

Kladu své bolesti
do zapadajícího Slunce,
kladu svá trápení
do jeho zářícího klína.

Proměněny v
pročištěny
se opět

jako síla
k radostným činům oběti.

Rudolf Steiner

O potřebě bdělosti a pomoci: jak pomoci dnešnímu světu?

Všeobecná antroposofická společnost prochází krizí, způsobenou malou menšinou členů, která byla proti reformě statutů ve smyslu navázání na Vánoční sjezd, a protože při hlasování získala vždy jen nepatrný počet příznivců, napadá dnes představenstvo celosvětové společnosti soudními žalobami, které blokují některé činnosti společnosti a procesní řízení ji nadto stojí značné finanční sumy. I když jde jen o malý počet členů, jsou o mnoho hlučnější než ostatní, a aspoň v Německu mají přece jen jistý ohlas – jinde je jejich vliv nepatrný, ale většina z 50 000 členů AS je právě v Německu.

Finanční situace Společnosti se podařilo novému hospodáři stabilizovat, ale Správa pozůstalosti Rudolfa Steinera (Nachlassverwaltung) je na tom velmi špatně, i vzhledem

k rozhodnutí vybudovat vícečlenný aparát na zpoplatnění licencí svých vydání, který přesahuje finanční možnosti agendy. Systém úřadování s licencemi ztěžuje také práci se Steinerovými texty, a dosavadní jednání se Správou pozůstalosti nevedlo k jasnému celkovému výsledku, i když vnitřní studijní materiály naší české společnosti zpoplatněny nejsou.

U nás je ohrožena existence waldorfských škol, špatné zprávy přicházejí i o postavení antroposofické medicíny, hlavně léků, kde se několik největších firem snaží vytlačit konkurenci..

Světová situace i situace v naší zemi nejsou růžové. Globalizace postupuje způsobem, který zvětšuje sociální rozdíly, polarizace postojů vede k prohloubení krize, koncepce boje civilizací zabraňuje vytvoření spirituální kultury globální. Probouzejí se síly okolo nás, jejichž dávným cílem je rozpoutání střetů, ba i možnost vzniku dalších válek je reálnější než dříve. Naše země je ovládána medii ve vlastnictví právě takových kruhů, kterým rozhodně nejde o zájmy českého národa, ba naopak, a v naší zemi – i jinde ve světě – je už mnoho bytostí, které ztratily v zakletí své lidství, kobyly s lidskými tvářemi z Janovy Apokalypsy či Čapkovi „Mloci“.

Tím více ale stoupá právě úloha anthroposofie, bytosti Anthroposofie samé a jejího společenství, které bychom měli vytvořit, jejího rytířstva. Musíme zvýšit úsilí o spirituální obnovu světa, o sociální spravedlnost, o harmonický život naší celé planety se všemi jejími bytostmi, které všechny jsou našimi bratry a sestrami.

Množí se duchovní zážitky, ale jejich interpretace je mnohdy mylná, zmatená. Pomozme takovým skrze racionální výklad, který nám anthroposofie podává. Strach z ducha vede mnohé do zajetí přizemního materialismu tzv. vědeckosti. Pomozme jim překonat jejich strach z ducha, jejich omezenost rozšířením obzorů mimo materiální vrstvu světa. Strach z živého ducha, který vane, kam chce, svazuje mnohé s už jen muzeálními tradicemi přestárých duchovních impulsů. Pomozme jim naší živou duchovností, aby ožili. Pro naši dobu patří v Apokalypse dopis církvi sardské: Vy si myslíte, že jste živí, ale jste mrtví. Ale přece jen jsou někteří živí mezi vámi, a v těch bude budoucnost Snažme se, abychom patřili k těm posledním, kteří prostředkují ozvěnu hlasu volajícího na poušti: Připravte cestu Páně, připravte cestu Kristovi sestouplému na éterickou pláň tak, aby jej lidstvo mohlo přijmout do svých srdcí.

Jan Bouzek

Rudolf Steiner jako badatel a jeho gnozeologie VIII

Referát o osmé přednášce cyklu „Pozorování přírody, matematika a experiment a jejich výsledky z hlediska anthroposofie“, Stuttgart, 23. března 1921. Referuje *Jan Bouzek*

V anthroposofickém hnutí vládne vědeckost, Rudolf Steiner vyjádřil uspokojení z hojného počtu vysokoškolských studentů, kteří se kurzů zúčastnili. Osvědčit se musí tato vědeckost zejména na sociálním poli musí přinést impulsy pro uzdravení sociálního bytí. Vědecký duch se může ukázat jen v metodice, ve způsobu myšlení, zpracování myšlenek. Tyto podmínky musí anthroposofické bádání plnit, a pokud jsou v tomto způsobu chyby, je nutné je napravit, metodiku bádání vylepšovat. „Pravdivé je pouze to, co je plodné“, řekl už Goethe. Můžeme-li ukázat, že to, co nastává pod vlivem anthroposofie, je něčím, co staví do života člověka zdatného, plného života, s vnitřní jistotou, s radostí a silou k práci, pak je to reálný důkaz pro pravdu, o níž usilujeme. Anthroposofie musí také prokázat, že umožňuje vidět věci praktického života ve správném světle. Ti, kdo pracují ve speciálních vědách, musí mít povědomí jednoty, bez které jednotlivé obory vědy podávají jen omezenou výpověď. Za vším je duchovní realita a na jejím poznání stavíme naše úsilí. Co je podáno z duchovního světa, lze také obvykle ověřit vnějším způsobem: např. o dvou chlapcích Ježíších. Nebojíme se ověřování správnosti praxí a vnějším způsobem.

Často se od nás žádá, abychom znovu a znovu vyvraceli pomlouvačné útoky, ale mělo by se přece přihlížet k tomu, že ten, kdo vyslovuje nějaké tvrzení, by měl ze své strany podat důkaz jeho pravdivosti. Nemůžeme souhlasit s úsilím, že tomu, co dnes hlásá tradiční věda, je zapotřebí věřit, nýbrž musíme usilovat o to, abychom oplodnili vědeckost tím, co tam můžeme přinést a co tam zatím není. „Začal jsem tím, že jsem řekl: To, co jsme vám mohli nabídnout, bych chtěl přirovnat k uzavřenému prostoru, který se okny otvírá do vnějšího světa duchovní vědy, a těmi okny jsme chtěli nechat dovnitř svítit fragmenty toho, co se snažíme duchovně – vědecky vypracovat jako svět poznání. Když se opět vracím k tomuto přirovnání, chtěl bych vám říci z ducha, který nás navedl k tomu, abychom vás sem povolali, k vám volám: otevřete okenice, aby k vám mohlo proniknout světlo duchovního poznání“.

Nový poměr k lidem

O sociální praxi svobodného ducha

Referát o L1. Referuje Stanislav Kubát

Ve vývoji se v posledních desetiletích stupňuje společenský význam lidské individuality a je to tedy příklon k individualismu. Jeho chápání a chování se podle něj je různé a může vést až k záměně individualismu s liberalismem a sebestředností. Nepřátelé těchto směrů v nich vidí něco antisociálního, něco, s čím je třeba bojovat. Člověk by měl být samostatný a tvořivý v myšlení i jednání, ale zároveň musí být držen na uzdě. Východisko z takového rozporu nabízí etický individualismus ve smyslu „Filosofie svobody“ (dále jen FS) Rudolfa Steinera. Devátá kapitola FS jednak charakterizuje etický individualismus, jednak ukazuje, jaký mají vliv na soužití lidí život a jednání založené na Já.

Obvyklý způsob utváření vztahů mezi lidmi upravuje soužití zákonnými normami, principy, ujednáními, zvyky. Tak se určí, jak se mají lidé navzájem chovat a oni se podle toho chovají (nebo také ne). Etický individualismus prohlašuje, že není nutné předepisovat chování podle norem. Lidé tvořící normy a vyžadující jejich dodržování si neumí představit vznik a fungování menších i větších společenství bez pravidel. Přívrženci etického individualismu hlásají, že *individuum jako takové je sociální, jakmile se samo vyvine ve svobodného ducha*.

Svobodný duch je socializován, nepotřebuje být teprve vychováván k zapojení do společnosti. Zahrnuje do svých úvah a motivů k jednání a chování druhé lidi i společenskou situaci, kterou s nimi prožívá. Ve společenství svobodných duchů není už zapotřebí jiné instance, než právě instance svobodných duchů. Pro své společenské jednání nepotřebují vnější orientaci.

Základní myšlenky k postojům člověka řídicího se etickým individualismem jsou ve FS (kap. IX, s. 117, vydal Baltazar 1991): „Jen proto, že lidská individua mají jednoho a téhož ducha, mohou se také vyžívat vedle sebe. Svobodný člověk žije v důvěře, že druhý svobodný člověk patří s ním k jednomu duchovému světu a že se s ním ve svých záměrech setká. Svobodný člověk nežádá od svých bližních souhlas, ale očekává jej, protože je založen v lidské přirozenosti. Tím nepoukazujeme na nutnosti, které existují pro ta či ona zařízení, nýbrž na smýšlení, na duševní rozpoložení, jímž člověk, když prožívá sám sebe mezi druhými lidmi, kterých si váží, nejspíše vyhoví lidské důstojnosti.“

Měli bychom tedy přijmout, že svobodný duch je v přirozenosti člověka. Přirozenost člověka není v jeho minulosti (jaký má původ, jak byl socializován), ale v jeho budoucnosti, k níž se vyvíjí. Vlastně mluví výše uvedený odstavec z FS o tajemství snášenlivosti. Zde uvedené pojetí se zdá neuskutečnitelné, jako i celý etický individualismus, dokud si neuvědomíme: Nedá-li se od individua očekávat schopnost vytvářet společenství a žít v něm, nepomáhají žádné normy zákonné ani mravní. Sám právní zákon by nemohl působit, kdyby chybělo porozumění duchu zákona. Jestli je to tak, proč by nemohla být společnost už od začátku také bez vnějších ustanovení? Etický individualismus popisuje přinejmenším předpoklady pro to a vnitřní cesty, kterými by měl člověk jít. Je samozřejmé, že nepožaduje náhlé odstranění všech platných pravidel. Zakládá pokusnou metodu. Kde se podaří spolupracovat jako „společenství svobodných duchů“, tam lze postrádat pravidla.

Výzvy k etickému individualismu z praxe

Z různých impulsů mládeže na konci 20. století vyplývá naděje na širší uplatnění individualismu. Jde o následující oblasti:

- a) Příklon ke „kreativitě“ a heslo: Chci být originální, ne kopie.
- b) Příklon k „sebeuskutečnění“ (seberealizaci): Chtěl bych být sám sebou, ne někým cizím řízený.
- c) Příklon k „celkovosti“: Chci dospět k obsáhlému spojení se světem a ne žít v omezených dílčích skutečnostech.

d) Příklon ke „společnosti“ (společenství), k toleranci, k lásce: Chci se věnovat druhým lidem a přírodě. Cítím odpovědnost i za děje, které se mne podle tradice netýkají.

Uvedené čtyři druhy nároků se dosud nenaplnily, ale mnozí se o to snaží. Také etický individualismus považuje zmíněné čtyři nároky od svého založení za vlastní. Chce je popsat tak, aby je bylo možné uskutečnit. Etický individualismus je pokusnou metodou pro snahy o uskutečňování uvedených nároků. První záporné zkušenosti jsou: Ztroskotá, kdo si je dá jako požadavky, většinou ztroskotá i ten, kdo je chce uskutečnit jen sám pro sebe. Je už načase vytvářet pokusné pracovní poměry pro vývoj a uskutečňování požadovaných nároků, snad už chápaných jako možné schopnosti v práci jednotlivce ve společenství. První nadějí jsou samosprávná kolegia (kupř. kolegium učitelů ve waldorfské škole). Tam musí totiž každý den vzniknout společný celek z iniciativy a zodpovědnosti každého jednotlivce. Dále to mohou být „společenství, která se bez vnějšího podnětu zabývají otázkami přicházejícími z budoucnosti a které účastníci považují za podstatné.“ (L1) To zní skoro jako popis práce studijní anthroposofické skupiny. Je možné se o to pokusit i ve výrobě na těch místech, kde neregulované pracovní formy jsou plodnější a lidsky uspokojivější.

I v takových skupinách vznikají úmluvy. Jde však spíše o společné cíle jednání a dohovor, jak se kdo bude podílet na jejich plnění. Ujednání jsou pak stále k dispozici tak, aby mohlo dojít k dalším změnám. Při práci skupiny vznikají zkušenosti a i ty je možné písemně zachytit, aby se neopakovaly chyby. Každý se pak rád drží takových zkušeností a ujednání. Popisuje se dodatečně jednání, ale nic se nepředepisuje. Vzniká duchovní prostředí, v němž je spolupráce, ale nikdo ji neurčuje zvenku. Ve velkých podnicích jde v tomto smyslu o změnu stylu vedení. Podaří-li se to, uvolňují se tvořivost a pružnost v práci.

R. Steiner dodržoval etický individualismus vždy také sám ve svém pozdějším životním díle a v tomto smyslu se také vyjádřil vůči waldorfským učitelům. Řekl, že když dá příliš podrobností pro waldorfskou pedagogiku, bude to svazovat tvořivost učitele. „Jednotlivec „smí“ svobodně rozhodnout, jak bude jednat – ale zároveň „musí“ nasadit vlohu vynalézavosti, provést sám svá rozhodnutí a zodpovídat za ně.“ (L1)

Chceme-li vyvinout vhodné formy pro spolupráci ve skupině lidí na základě etického individualismu, nejde v první řadě o to, abychom našli nějaké zvláštní struktury pro skupinu. Jde spíše o *sociální procesy*, v nichž mohou účastníci vědomě žít. Samozřejmě takové procesy ve skupině už probíhají, ale je třeba si je uvědomit a utvářet je, ne je jen přijímat, trpně snášet. „Nejdůležitější procesy jsou *individuální setkání, průhlednost, porada (projednání problému) a rozhodnutí*. Jsou to čtyři různé dimenze sociálního zacházení s lidmi.“ (L1)

Cíle jednotlivých procesů jsou následující: „Při individuálním setkání jde vždy o setkání s jednotlivým konkrétním člověkem; při průhlednosti jde o věc jako celek v její současné formě; při poradě jde o budoucnost a při rozhodnutí o mou identifikaci s mým jednáním.“ (L1) Procesy neprobíhají v nějakém pořadí a zasahují do sebe navzájem. Vést lidi ve skupině vyžaduje tedy uvědomit si tyto procesy a vést druhé, aby si je uvědomili a zodpovědně utvářeli tyto procesy zároveň s vedoucím.

Popisované čtyři procesy jsou čtyři různé způsoby sociálního zacházení s lidmi, tedy je to umění dialogu ve spolupráci. Snaží-li se někdo pěstovat umění dialogu ve spolupráci, nepotřebuje změnu systému ani struktury. Procesy se mohou dokonce dařit, i když na začátku nespolupracují všichni členové společnosti. Výzvu ke změně ve smyslu přechodu k umění dialogu musím adresovat napřed vůči sobě a potom druhým. Zvenku nemůže nikdo působit na společnost, která už existuje. Jen ten, kdo spolupůsobí ve společnosti, může působit v procesech dialogu. Každý krok k uskutečňování umění dialogu podporuje rozvoj schopností v tomto směru a každá získaná schopnost zlepšuje průběh sociálních procesů.

Výhled: Vedení podle Syna

Na závěr se autor v (L1) pokusil naznačit, jaký má etický individualismus výhled do budoucna. Učinil to na základě vět ze závěrečných kapitol Janova evangelia. Zároveň ukazuje, že chápání těchto vět z pozic etického individualismu umožňuje získat nový poměr ke Kristu.

První použité verše, ve znění podle kralické bible, jsou následující. Jan 14, v. 15–17: „Milujete-li mne, přikázání mých ostříhejte. A jáť prositi budu Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstal na věky. Toho Ducha pravdy, jehož svět nemůže přijíti. Nebo nevidí ho, aniž ho zná, ale vy znáte jej, neboť u vás přebývá a ve vás bude.“ První věta se dá volně vykládat slovy: Jestli mne opravdu milujete, vezměte moje cíle ve světě do své vůle. Poslední věta o Duchu svatém říká, že Duch pravdy je u vás – ve vašem okolí – a v budoucnu bude zůstat ve vás. Jakoby se ukazovalo na budoucí vývoj křesťanství. Duch pravdy je už zde, okolo vás a v budoucnu vejde do vás. Udělá si u vás svůj příbytek, „zůstane ve vás“.

„Nestane se to však automaticky, vyžaduje to bdělou pohotovost k poznání: Nemohou ho přijmout všichni lidé. Nevidí ho a nepoznávají ho. Vy ho však poznáte, neboť on vládne u vás.“ (L1) Dnes stále více lidí cítí naléhání poznat ho, i když nepoužívají „křesťanský“ slovník. Co se vyjadřuje v příklonu k výše zmíněným směrům: Celistvost, kreativita, seberealizace, tolerance? Možná je v těchto snahách očekávání, že v člověku působí vyšší princip.

K zachycení takových působení je třeba mít bdělé vědomí. Získáme je z věty v Janově evangeliu, kap. 15, v. 12: „Totoť jest přikázání mé, abyste se milovali vespolek, jako já miloval jsem vás.“ Milovat není záležitost přikázání. Snad by se dalo volně říci: To je vnitřní cíl, který vám dávám: Milujte se, jako jsem já vás miloval. Nejde o stanovení cílů zvenku, jde o vnitřní stanovení si cílů, s nimiž se identifikuji. Neidentifikuji se se svou osobou, ani s „předem danými strukturami“.

Po uvedení dvou předešlých procesů platných pro tvorbu křesťanského společenství (působení Ducha pravdy a základní vztah lidí ve společenství) následuje pokus o popis stylu vedení v takovém společenství. Zde je použit verš 15 z kap. 15: „Nebudu vás více nazývati služebníky, nebo služebník neví, co by činil pán jeho. Ale vás jsem nazval přáteli, nebo všecko, což jsem koli slyšel od Otce svého, oznámil jsem vám.“ Pán a služebník se tu neodlišují tím, že pán poroučí a sluha musí vykonat. Rozdíl je tom, že služebník neví, co činí jeho pán, je tedy vnitřně nesamostatný a musí dostat návod. Služebník s takovým duševním postojem se sám dělá služebníkem. My musíme tedy vědomě dělat to, co děláme. Tím se lišíme od služebníka, blížíme se k příteli, který je člověkem budoucnosti a do něj může vejít Duch pravdy.

Navržený styl vedení podle Syna platí pro přátele, ne pro služebníky. Rozdíl mezi nitrem služebníka a nitrem přítele je ve vnitřní bdělosti, kterou se pokouší Kristus zprostředkovat svým přátelům. „Vedení podle Syna je vedení, které probouzí svobodu, vedení, které spočívá na lásce.“ (L1)

V etickém individualismu nalézáme více stupňů. Je tu nový poměr k myšlení, ze kterého vychází také nový poměr k sobě a ke své svobodě. Z nového poměru k sobě a ke svobodě vzniká nový poměr k druhým lidem ve společenství. Nový poměr k druhým lidem spočívá na silách, které lze nalézt v novém poměru ke křesťanství. Síly, které nalézáme v novém poměru ke křesťanství spočívají na tom, že vyvineme postoj, který se vyznačuje svobodou a láskou. Postoje vyznačující se svobodou a láskou jsou zároveň základními silami etického individualismu.

Literatura

L1: Karl-Martin Dietz: Das neue Verhältnis zu den anderen Menschen. Von der sozialen Praxis des freien Geistes. (Nový poměr k lidem. O sociální praxi svobodného ducha) In: Das Goetheanum, č. 1, 2.–5. 1., 2003, s. 1, 3–5.

Konference o transatlantickém dialogu

Anthroposofická iniciativa, vedená U. Morgenthalerem, zorganizovala v květnu t.r v New Yorku konferenci o vztazích mezi Evropu a Amerikou, které se staly složitými zejména v souvislosti s iráckou válkou. Chtěla připomenout onu jinou Ameriku, než je dnešní politika „amerického impéria“ a účastnilo se jí mnoho občanských iniciativ ze Spojených států, Kanady a Evropy.

Antiamerikanismus Evropanů je spíše starostí o Ameriku. Mnozí Evropané vyjadřovali dík za osvobození od nacismu, za seznámení s demokracií a za kulturní impulsy, které ze Spojených států přišly v pozdějších letech, včetně schopnosti integrace skupin, přicházejících z jiných národů a kulturních tradic. Současně ale vyjadřovali také zklamání nad americkou politikou poslední doby, která vyjadřuje podle jejich názoru ústup od tradičních pozic „otevřenosti, velkomyslnosti, tolerance vůči jiným názorům, demokracie“ směrem k politice „korupce a moci, zneužívání médií, hypertrofované touhy po zisku (*Corporate greed*) a imperialistické mentality“. – „Mnoho Američanů je výborných, ale politika občas, jako i dnes, je nebezpečná pro celý svět.“

Američané zdůrazňovali, že mnoho jejich spoluobčanů *opravdu* usiluje o cesty podobné těm evropským, a potřebují v tom pomoci, zejména v současné situaci po irácké válce. „Mnoho Američanů je opravdu omezených, potřebujeme obnovit fungování mezinárodního společenství a Spojených národů.“ I my musíme vidět ony pozitivní síly a také to, že Spojené státy jsou opravdu demokratickou zemí, a příště si mohou zvolit jiného presidenta.

Žurnalismus, propaganda a politika

Mnohé v dnešních médiích se netýká podstaty věcí, ale vyjadřuje symbolicky něco, čím má být veřejnost oslovena a manipulována. Ve zprávách nebývá podstata jednání, ale potřásání rukou, úsměvy, znaky, které jsou propagandou toho, aby bylo určitým znakem sděleno určité reklamní poselství. Mnohé z reklam jen v podvědomí obsahují návod na propagaci výrobku, který se tak v podvědomé formě zafixuje do vědomí toho, kdo na reklamu pohlédl. Noviny a televize vyjadřují a propagují názory jejich majitelů, a v dnešním světě mají tak jejich majitelé obrovskou moc. Výraz obličej, potřesení rukou, gesta pozdravu či nesouhlasu jsou znaky, které mohou sdělit někdy podstatné, ale jindy jsou prostředkem manipulace. Máme-li sledovat podstatné, máme k tomu přesto možnosti i v televizi. Jde především o lidskou tvář, která v zrcadlení otisku na monitoru přijímače přece jen vyjádří obvykle, o koho jde, zda jde o člověka opravdového, počestného či o takového, co se snaží klamat. Způsoby klamání se zdokonalují každým rokem, ale přece jen se jen velmi málokdy podařilo nastylizovat lidskou tvář tak, aby při podrobném studiu nebylo možné odhalit faleš, lež, klamání, nedostatek charakteru. Je to s podivem, a proto je užitečné, podívat se na tvář politiků a jiných veřejných osobností, kteří vedou náš svět a spravují naše záležitosti. I v tom nejsme tak bezmocní, jak by se na první pohled zdálo.

J. Bouzek

Krise sociálního státu: odbourávání sociálních záchytných sítí

Ten proces probíhá i u nás; je diktován tzv. ekonomickými zákony, ve skutečnosti především úsilím o zisk za každou cenu ze starých peněz, které jsou čím dále tím více už jen uměle udržovanou fikcí, nejsouce podloženy ani zlatými rezervami, ani jinými hodnotami.

V takovém světě jsou ostatní hodnoty potlačeny – zejména poté, co byl poražen komunismus, přestalo soutěžení mezi Západem a Východem a strach Západu z rozšíření komunistické ideologie. Poté, co se tento strach ztratil, mnozí si myslí, že sociální pnutí není už nebezpečné; ovšem i terorismus je z velké části výrazem odporu proti sociální situaci v dnešním světě, kdy v mnoha částech světa chudí stále více chudnou. Je-li u nás průměrná mzda mezi 300 a 400 dolary a v Německu 6x až 8x vyšší, pak v Bulharsku a Rumunsku se pohybuje okolo 120 dolarů, v Rusku je sto dolarů už slušný plat, v Gruzínsku 35 dolarů a v bývalých středoasijských republikách je situace ještě horší. Sociální rozdíly v globalizovaném světě rostou, nezmenšují se.

Ale i ve vyspělých zemích dochází ke krizi sociálního systému, podobně jako u nás. Je potřeba najít nová řešení uplatnění solidarity, ale proti velké moci Profitu chybí jak odvaha, tak invence k tomu, aby byl alespoň navržen nový způsob sociální spravedlnosti alespoň do jisté míry uspokojivý pro všechny. U nás dnes propagované závodní penzijní fondy se neosvědčily. Jen v roce 2000 poklesla v USA jejich hodnota o 2000 miliard dolarů, což je asi desetinásobek národního rozpočtu Francie. Průměrná ztráta americké rodiny, která do penzijních fondů investovala, se odhaduje na 43%. S konkurzem firem se ztratily leckde i všechny do jejího penzijního fondu uložené peníze střadatelů (podle J. Darvase, Goetheanu, 8. 6. 2003 a International Herald Tribune, 3. 3. 2003).

J. Bouzek

Diktatura zisku

O zajímavé knize Vivianne Foresterové, která vyšla německy pod názvem Diktatur des Profits referoval v Goetheanu, č. 23–24, ročníku 2003 H. Niederhausen. Cílem ideologie zvané neutrálním objektivním názvem „globalizace“, kterou lze výstižněji nazvat ultraliberalizací či tržním fundamentalismem, je odstranění jakýchkoli překážek profitu, zisku. Protože tato ideologie není dosud zcela prozkoumána a halí se do neutrálního pojmu, její kritici jsou označováni za kritiky globalizace, jež by vedle ideologie profitu měla své bezpochyby kladné stránky. Ultraliberalismus se sám sebe stylizuje jako obránce či dokonce podstata globalizace, zatím však je tím, kdo mění globalizaci v peklo. Ideologie ve službách profitu se inscenovaným zneužitím řeči stylizuje do zachránkyně z nebezpečí, které sama vyvolala. Její oběti jsou instrumentalizovány. Argumentuje se: „Zaměstnanost odvisí od růstu; růst od schopnosti obstát v konkurenci; obstát v konkurenci lze jen racionalizací – tedy v boji proti nezaměstnanosti není lepšího prostředku než propouštění!“

Jako pečlivá matka, která chce vzít na sebe strach svého dítěte před jeho těžkým krokem, opakuje tato ideologie stále, že „přízpusobením globalizací“ a „zachování konkurenceschopnosti“ je potřeba dosáhnout opatřeními, která je nutno postupně protrpět, aby mohl být později opět zvýšen blahobyt. Privatizace veřejné infrastruktury, odstranění sociálních výtoků, přeložení výroby tam, kde se zaměstnancům platí méně, fúze a spekulace opět zahřejí konjunkturu a pak také odstraní nezaměstnanost.

Aby udusila veškerou kritiku a pochybnosti, tato ideologie se nestylizuje jen jako zachránce z krize, která údajně vznikla bez jejího působení. Nezaměstnané, které údajně chce znovu zapojit do pracovního procesu, označuje sama za „líné, nevděčné parazity.“ Je zapotřebí odstranit sociální polštáře, aby obyvatelstvo neodpočívalo na sociální síti, podporách v nezaměstnanosti, na svých nízkých (nezasloužených) mzdách, aby tak stateční, dynamičtí podnikatelé mohli svobodně bojovat za blahobyt pro všechny (který docílí dalším propouštěním).

Tato ideologie způsobila, že slovo „schopnost konkurence“ vyvolává reflex, který ke všemu s díky říká ano a amen. Udržení konkurenceschopnosti vyžaduje například zeštíhlení počtu pracujících, zatímco pak jinde necháme milosrdně pracovat miliony dětí za daleko nižší mzdu. Co je ale konkurence, soutěživost trhu? Je to hra globálních hráčů, kteří navzájem

ujišťují, že „konkurenční prostředí“ je jim vždy vnucováno jinými. Koncernům se nemůže stát nic lepšího, než že toto „soutěžení“ bude pokračovat, neboť krok za krokem tak padají další a další překážky pro dosažení co nejvyššího zisku. Nejde o to, že se občas o profit musí konkurenční firmy utkat, jde o to, aby bylo možno vůbec učinit lepší „obchody“. Když jeden z „hráčů“ skončí na trati, dostane i tak milionové odškodné, na ulici se dostanou jiní.

Bída spočívá v odstranění všech sociálních práv – tato ideologie vidí v jejich odstranění záchranu. Nenápadně je tak realizováno právo silnějšího. Když odstraníme všechna sociální práva, pak budou mít lidé opět práci – tak je to hlásáno v nejbohatších zemích světa.

O jakou práci jde? Jen v Americe je 12 milionů lidí „working poor“ – lidí, kteří žijí v chudobě přesto, že pracují na plný úvazek. Nejdůležitější není „najít lidem práci“, nejdůležitější jsou lidé. Pokud je hodnota společnosti měřena jen počtem pracovních míst, když přitom tato pracovní místa znamenají chudobu a ponižování, pak rozklad této společnosti značně pokročil.

Co je za tím? Ve skutečnosti diktatura profitu. Produktivita stále vzrůstá, při mezinárodní dělbě práce by měla růst ještě rychleji. Jde ale o rozdělení profitu: nezaměstnaní jsou vyloučeni z růstu produktivity. Nakonec bude jen malý počet lidí za nelidských podmínek produkovat veškeré zboží – za vyšší mzdu než budou záchovné dávky, které snad budou ještě od státu poskytovány nezaměstnaným, a velmi malé menšina bude koncentrovat ve svých rukou veškeré bohatství. Viviane Foresterová analyzuje přesně, a její analýza připomene opět Rudolfa Steinera: sociální trojčlennost nebo barbarství. Ve světovém společenství podle zásad sociální trojčlennosti má mít každý právo se účastnit světového hospodářství a je právní otázkou, nikoli ekonomickou, kolik kdo má dostat z toho, co bylo společně vytvořeno.

(J.B.)

Voda a lidstvo

Setkání skupiny nejbohatších zemí světa G-8 v Evianu na břehu Ženevského jezera bylo provázáno, jako předchozí podobná setkání, také stotisícovou účastí demonstrantů. Z Evianu se vyváží do celého světa jedna z nejvíce prodávaných minerálek, a z několika důvodů bylo tentokrát jedním z témat setkání zástupců občanských společenství otázka dostupnosti vody. Dvě miliardy lidí na světě žijí bez čisté pitné vody, okolo pěti milionů lidí umírá ročně na choroby způsobené nedostatkem vody či následkem pití vody znečištěné. Evianské prameny patří koncernu Danone, v Latinské Americe a v Africe je Danone největší firmou obchodující s lahvemi pitné vody, v Evropě je na druhém místě. Občanské iniciativy mají do roku 2015 za cíl snížit na světě počet lidí bez vody o polovinu, ale tomu cíli stojí v cestě zájmy mezinárodní smlouvy GATT (General Agreement on Trade and Services /Světová dohoda o komercializaci služeb/). I u nás vlastní vodovody už často soukromé firmy, týká se to i nedávno prodaných pražských vodáren. GATT chce uvolnit zcela cestu komercializaci vodáren a zrušení vodáren veřejných, které dosud provozovaly obce, oblasti či státy i v zemích s „rozvinutým kapitalismem“. Privatizace vody patří k důležitým aktivitám Světové banky a v roce 1997 založené „Světové vodní rady“. Právo na vodu, jedno ze základních lidských práv, se tedy stává právem zcizitelným.

V téže době probíhaly také mírové demonstrace. Nezastavily sice válku v Iráku, ale ukázaly, že jejich organizátoři představují mezinárodní sílu, která dokáže zorganizovat velký počet lidí po celém světě. Mezi aktivity shromáždění v Evianu patřila také „globální vesnice“, ve které si účastníci zkusili nové metody a nové podněty k vybudování sociálního míru ve světě. Podobná „globální vesnice“ byla také středem setkání iniciativ v Berlíně ve dnech 28. května až 1. června t.r. V Evianu šlo také o další budování sociálních fór, navazujících na sociální fórum v Porto Alegre, v loňském roce ve Florencii, ve Stuttgartu (poslední za hojně účasti anthroposofů, propagujících myšlenky sociální trojčlennosti). V listopadu bude

podobné setkání v Paříži. Mírové nenásilné demonstrace byly už v minulosti kriminalizovány policií, ale tentokrát nedošlo k extrémním situacím, jako v Janově.

Nové setkání Světové obchodní organizace v Cancúnu chce prosadit další etapu ochrany investic, která by umožnila koncernům žalovat státy, že jejich sociální zákony a zákony na ochranu přírody „omezují obchodní podnikání“, zatímco tyto koncerny sociální odpovědnost za své podnikání odmítají. Podle plánů vedoucích vyjednávačů cancúnské konference by měly být odstraněny možnosti ekologické a sociální regulace jednotlivých států tak, aby mohly bez obtíží pronikat investoři do chudých zemí. Tato „diktatura trhu“ znamená leckde např. likvidaci zemědělců. Kritici z občanské společnosti považují setkání G-8 za samozvanou světovládu, nelegitimní centrum moci. Pokoušejí se navrhnout a uvést do povědomí alternativní možnosti rozvoje globalizovaného světa ve smyslu ekologicky udržitelného rozvoje a sociální spravedlnosti. Miliony lidí se nechtějí nechat manipulovat propagandou o nezbytnosti současného systému, který ohrožuje jak sociální smír, tak samu existenci uspokojivého života lidí, zvířat a rostlin na naší Zemi (podle Goetheana, č. 23–24, ročníku 2003, a dalších pramenů).

(J.B.)

Etický individualismus či sociální zákonodárství?

O tomto problému se nyní v anthroposofických kruzích hojně diskutuje. Německý spolkový prezident uvedl ve své řeči v květnu 2002, že v roce 1970 ve Spojených státech manažeři vydělávali 26x více než dělníci, ale v roce 1999 už 473x tolik. Veřejné korporace – města, spolkové země a obce jsou i v Německu silně zadluženy. Podle statistiky Německého statistického úřadu přesahovaly tyto dluhy již koncem roku 2001 jeden bilion a dvě stě miliard Euro. Nejsou opravovány nemocnice, školy a školky, ubývá veřejné dopravy, parky a ulice jsou špinavé. Stále větší množství peněz je naopak u soukromníků, zejména u tzv. „Global Players“, a ti nenesou žádnou sociální odpovědnost. Hlasatelé tzv. liberální doktríny (u nás zejména ODS) hlásají, že je to způsobeno sociálním dirigismem, systémem sociálních podpor.

Státní podpory podnikání berou ovšem rádi, a přitom chtějí prosadit snížení daní, zejména těm bohatým. Pokud se ovšem ti bohatí zřeknou sociální odpovědnosti, nebudou ani placeníschopní konzumenti. Obdivováni jsou dnes především burzovní spekulanti, kteří se obohacují jen spekulacemi, neboť systém je založen právě na tom, že se všichni mají chtít obohacovat. Morální apely se zdají být směšné. Neexistuje regulace, která by respektovala jiné aspekty potřebné pro lidské soužití. Majetek je dnes hlavním, ba skoro jediným právem, jeho zdanění je považováno mnohými za krádež. Mnozí anthroposofové soudí, že podnikání je součástí lidské svobody, ale přehlížejí, že ekonomie patří do sféry *fraternité*, bratrství. Je jistě pěkné, když podnikatel slušně platí své zaměstnance, když nepředražuje své výrobky, jako investor podporuje ty projekty, které šetří životní prostředí a platí daně. Ale takoví mají jen malý vliv na světové ceny, na politiku mezinárodních koncernů. „Antisociální pudy“ v ekonomii lze překonat vytvořením asociací výrobců a konzumentů, ale čím větší celky, tím je takové řešení obtížnější, a globalizované hospodářství musí být regulováno sociálním a životní prostředí respektujícím zákonodárstvím. Mezi návrhy na řešení je např. podnětný odpor vůči komercializaci „commons“, veřejného majetku a služeb, jako vody, zdravotnictví a školství, zavedené daně z burzovních převodů a také U. Herrmannstorferem a několika dalšími vypracované návrhy na „přefinancování vedlejších výdajů mzdy sociálním vyrovnáním, zaměřeným na spotřebu“. (Podle M. Britsche, Goetheanum, číslo 23–24 ročníku 2003 a dalších pramenů.)

(J.B.)

Jak se hlediska ochrany stávají prostředky kontroly

Málo se věnuje pozornosti tomu, jak se masivně omezují práva uživatelů počítačů. Započalo to v USA a Japonsku udělováním patentů na myšlenky, které by v Evropě byly považovány za „čisté myšlenky“ napatentovatelné. K tomu prohlásil Bill Gates: „Kdo začne s počítači bez vlastních patentů, musí platit té firmě, která patenty má“. Procesory nových počítačů jsou určeny jen pro centrálně autorizované programy; jiné na nich už instalovat nejde. Hardware bez těchto kontrolních systémů má být zakázáno. Nové software bude stát víc a bude ho v méně variantách, starší programy už nebudou na nových počítačích běžet, nové vlastní programy už půjde sestavit jen s obtížemi, amatérské programování už nebude možné vůbec; místo toho budou hotové „univerzální“ programy. Bude se jim méně rozumět, a i jejich systémy se ještě více vzdálí vědomí jejich uživatelů, kteří přece jen v jistém smyslu dosud měli možnost určité kreativity ve smyslu aplikované matematiky. (Prameny: LINUS-Magazin, č. 2, 2003, s. 80–83 a Goetheanum, č. 22, 2003, s. 2.)

(J.B.)

Zárodečné buňky a jejich předchůdci

J. Wirz referuje v Goetheanu podle několika pramenů (Hübner et al., Derivation of Oocytes from Mouse Embryonic Stem Cells, Science www.sciencemag.org, 7. 5. 2003, Stem Cells can Become „Normal Sperm“ www.newscientist.com) o pokusech získat spermie a vajíčka z tzv. kmenových buněk. Pokud se to podaří, lidské zárodky by mohly být získávány jinak než dosud, a další pokusy s nimi by byly zatím volnou cestou, jejíž konce nevidět. Snad to opravdu půjde, snad ne, ale bude zapotřebí se zamyslet nad touto možností: vědecký výzkum je zaměřen podle toho, jaká jsou očekávání, přání a vize společnosti. Otázka „Je legitimní to konat?“ musí být doplněna ještě druhou: „Co vlastně chceme chtít?“ Razantní vývoj biomedicíny je výzvou, aby se o těchto aspektech rozvinula diskuse.

(J.B.)

Jak se strachem?

Vzhledem k nebezpečí teroristického útoku není už žádná část světa bezpečná, stojí v prohlášení belgického ministerstva zahraničí. Bezpečnost nelze zaručit, svět je dnes plnější strachu než dříve. Odvykli jsme si žít se strachem z války, následků okupace v roce 1968, žijeme v nebezpečí vzniku dalších válek, jaké byly nedávno v bývalé Jugoslávii, na Kavkaze, v Libanonu, Afganistanu, v Iráku, jaké ještě pokračuje v Palestině, ale teroristické útoky mohou být kdekoli. Musíme se naučit s nimi žít. Je to snadnější pro ty z nás, kdo mají zkušenosti z obdobných situací. Nejsme nesmrtelní, a umřít jistě jednou musíme, ale většina z nás ne hned teď. Jako anthroposofové víme, že část z nás je nesmrtelné povahy, ale i tak ztrácíme smrtí mnohé, vztahy, radosti i strasti pozemského života, jen málo si vezmeme

s sebou, a mnohé z nás se opravdu rozplyne. Strach a jeho překonání se znovu stávají běžnější zkušeností, ale strach je démonické povahy, je sluhou ahrimanského sboru, usiluje o naše zotročení. Podaří se mu to?

Moji známí z Belfastu mne několikrát informovali o tamní situaci, a zdůrazňovali, že oběti teroristických útoků i v nejhorší době byla asi jedna setina počtu lidí, kteří zahynuli na silnicích. *Bad news sell best*, špatné zprávy se nejlépe prodávají. Televize, noviny jsou plné špatných zpráv, a mají málo zpráv dobrých. Strach z onemocnění novým čínským virem chřipky či nemocí šílených krav byl díky médiím větší než nebezpečí samo o sobě. Sám jsem zažil řadu kritických situací na mnoha místech světa, a i když někdy někoho zastřelili či vybombardovali, lidé okolo žili dál. V roce 1945 SS oddíly vypálily sousední domy u Právnické fakulty a všechny, kdo se z nich snažili utéct, postříleli, ale náš dům, jen o malý

kousek dál, už tehdy zapálen nebyl. V Libanonu jsem měl jet ráno do Baalbeku, ale v noci byly záběry v televizi, jak Izraelci vybombardovali muniční skladiště 500 m od starověkého chrámu, a jak plameny šlehaly 300 m vysoko. Zeptal jsem se paní, co zajišťovala auto na cestu, jestli tam pojedeme, a ona se mne zeptala „proč by ne?“ Když jsem jí vyložil zprávy z noci, odvětila klidně – „Ale pane, jde o zvyk!“ Musíme se naučit žít v ohrožení, když to jinak nejde, jak mi vysvětlovali mí izraelští přátelé, a nepropadat démonu strachu jen proto, že náš život může být skončen dříve, než očekáváme.

Nést ve vědomí musíme ovšem i jiná nebezpečí. Úsilí o redukci člověka na průměrný exemplář je patrné jak v medicíně, tak v pedagogice; obojí vede k omezení svobody, pravého lidství. Kobylky s lidskými hlavami v Apokalypse, podobně jako „Ransomovi Universální Roboti“ či „Mloci“ Karla Čapka, jsou obrazy těch, kdo ztratili své lidství, a možnost ztráty lidství je dalším nebezpečím, stejně aktuálním jako teroristický útok. Jako lidé musíme prožít i strach, ale nesmíme mu podlehnout, musíme usilovat o jeho překonání odvahou a nadějí.

(J.B.)

Svobodné zednářství a některé aspekty jezuitského vlivu v Evropě

(Podle Jacquesa Lévyho, *Le Nouvelles de la Société anthroposophique en France*, mai–juin 2003)

Rudolf Steiner hovořil o tom, že současné zednářství bylo obvykle jen karikaturou starého pravého, ale že jeho tradici je potřeba oživit, stejně jako tradici templářů. V přednášce ze 4. 4. 1916 (GA 93, srov. též GA 167) se Steiner zmínil o prvních třech stupních zednářského zasvěcení. První přináší znalosti smyslového fyzického světa, toho, co je v „Tajné vědě“, druhý stupeň je obsažen v knize „Jak poznáme vyšší světy“, jak to žije v žákovi okultní cesty, třetí stupeň spolu se symboly znamená, že žák pozná, jaké to je žít mimo fyzické tělo. Existuje ještě šest dalších stupňů.

Ve Francii existují trojí zednáři:

Nejstarší bratrstvo (založené 1773) je *Maison de Grand Orient*, které působí i u nás, má asi 41 tis. členů, většinou levicově orientovaných. *La Grande Loge de France* má 26 tis. členů, *La Grande Loge Nationale Française* má 27 tis. členů a jako jediná je uznávána anglickou Great Loge United of England, jejíž počet členů poklesl po skandálech z 800 tis. na 400 tisíc. Pak jsou ve Francii ženské lóže – *Le Droit Humain* je obdobou *Le Grand Orient*, má asi 13 tis. členek, *La Grande Loge Féminine de France* je podobné velikosti a obdobou mužské *La Grande Loge de France*. Více esoterická je *Le Rite Ancien et Primitif de Memphis Misraim*, založená Garibaldim roku 1881; patří do ní vyšší hodnostáři všech předchozích.

Francouzské zednářství je hodně organizováno profesně, v řadě míst existují „kluby 50“ a mají ve svých městech velký vliv, zejména se to uvádí o Montpellieru. V Americe je přísně okultní bratrstvo *The Skull Bone*, které ovlivňuje americkou politiku, kandidáti vytvářejí dvojice, jež si mají především navzájem pomáhat, a celé bratrstvo jednostranně podporuje materialismus.

Jezuitský řád, zakázaný v několika evropských zemích v šedesátých letech 18. století a zrušený roku 1773 papežem Klementem XIV., byl již čtyřicet let poté obnoven. Spolu s Josephem de Maistre se jezuité přičinili o vyhlášení dogmatu o papežské neomylnosti. Jak uváděl už Rudolf Steiner, jezuité také často úzce spolupracují se svobodnými zednáři. Hraběti Polzeru Hoditzovi řekl výslovně: „Od roku 1802 si jezuité a lóže své úkoly rozdělili: zednářské lóže Západu se soustředily na otázky ekonomické, jezuitský řád na oblast filozofie a duchovních věd.“ Ve výše zmíněné přednášce ze 4. 4. 1916 uvedl Rudolf Steiner, že jezuité a zednáři vytvořili určité bratrstvo, které spolupracuje, zejména na politickém poli. V roce

1890 byla publikována mapa, která zhruba reflektuje situaci v Evropě v roce 1920, spolu s označením „ruská poušť“, která se mohla týkat založení Sovětského svazu. Autor připisuje

témuž hnutí i další mapu, známou z časopisu *New Economist* z roku 1890, a také z Huntigtonovy knihy, už několikrát v *Anthroposofických* rozhledech citované („Clash of Civilisations“). Tam jsou kontinenty odděleny jiným způsobem, než je to geograficky na obvyklých mapách. Jeden kontinent tvoří Evropa s Amerikou až po hranice Ruska a Ukrajiny, druhý většina zemí bývalého SSSR, třetí arabské země, čtvrtý východní Asie a pátý Indie bez Pákistánu.

Referuje *J. Bouzek*

Moderní mytologie a překračování prahu

Moderní mytologie dosahují dnes v celém světě velkého ohlasu. Proti technické science fiction, která spíše už jen dožívá, v mytologiích posledních decenií vystupuje mnoho nadpřirozených bytostí, které zasahují do lidských osudů a s lidskými hrdiny bez problémů komunikují. Vedle obliby tzv. magického realismu (Garcia Márquez a další hlavně jihoamerická literatura), kde skrze reálný příběh vystupují také jevy za kulisu smyslového světa, je to další symptomatický jev, ukazující, že v dosud temném povědomí mnoha lidí, zejména mladých, je opět existence duchovního světa za světem smyslovým vnímána jako něco možného, něco, co uspokojuje hlubší stránky jejich duše, i když v běžném denním životě jasné vnímání duchovního světa ještě u většiny dnešního lidstva není.

K čemu byly mytologie, pohádky v minulosti? O pohádkách, jejichž valná část vznikala v období renesance, podobně jako většina středoevropského folklóru, uváděl Rudolf Steiner, že byly iniciovány rosikruciány, kteří tak aspoň v obrazech chtěli uvést do povědomí ty nadmyslové skutečnosti, které se jinak z povědomí vytrácely. Mnoho pohádek má ovšem mnohem starší předlohy. Vzpomeňme jen na pohádku o Erotovi a Psyché, zachycenou literárně už za helénismu, a také ještě starší příběhy mytologií různých národů. Nejlépe dnes známe literárně dobře dochovanou mytologii řeckou, ale obdobné mýty měly i jiné národy, jejichž mytologie se dochovaly jen ve zlomcích či v bájích na okraji civilizovaného světa a v 19. století byly romantickými autory přizpůsobeny dobovém vkusu a pozměněny. Tak např. germánská mytologie je zčásti výtvorem Herderových nástupců a Richarda Wagnera na podkladě dochovaných islandských rukopisů raného středověku. Originál ruského rukopisu „Slova o pluku Igorově“ se ztratil a stále se diskutuje o jeho pravosti. Keltský Ossian je moderním podvrhem, podobně jako Hankovy rukopisy. Ale báje, mytologie existovaly u všech národů a všude měly svou významnou úlohu. Nebyly pevně fixované, do jisté míry se s nimi mohlo zacházet volně, jak to činili např. řečtí tragikové. Moderní vědecké zkoumání bylo často ve vztahu k mytologiím bezradné, neboť je studovalo stejným způsobem, jakým se ubírala vnější materialistická věda. Ockhamovu břitvu na ně aplikovat nelze, tak lze nanejvýš vytvořit seznamy heroů a božstev, podobně jako jsou uloženy sbírky motýlů připíchnutých špendlíky v krabicích. Někteří moderní badatelé o mýtech to pochopili, sám jsem měl možnost se setkat s některými z nich, jako s tzv. školou Tartu (Lotman a jeho následovníci), či aspoň zčásti osobně, zčásti zprostředkovaně, jako s francouzskými J.-P. Vernantem či C. Lévi-Strausem. Ale i pro mne, jako pro jiné mé kolegy, bylo rozhodující setkání s živým mýtem: V mém případě napřed v buddhistických a hinduistických klášterech na Cejlonu a v jižní Indii. Když mi ve dvou klášterech vyprávěli různé verze téhož mýtu, hloupě jsem se zeptal, proč příběh pozměnili, když jsou jen dvacet kilometrů od dříve navštíveného kláštera. Smáli se a řekli: právě proto, že jsme dvacet kilometrů dál...

Mýty, pohádky a také moderní mýty vytvářejí obrazy, které odpovídají určité imaginaci, přípravnému stadiu duchovní stezky, iniciace. Takový byl mýtus o Démétře a její dceři Koré, symbolu lidské duše putující mezi smyslovým světem a podsvětím, vyprávěný jako úvod k eleusinským mysteriím a mnohé další mýty. I popis Odysseovy cesty je mj. propedeutikou, návodem na překonání obtíží při cestě do duchovního světa.

Pěkný příběh o významu mýtů mám od jednoho australského kolegy, který působí na univerzitě v Adelaide. Dostali tam grant na studium správného výkladu uměleckých výtvorů tzv. „Aborigines“ ze Severních teritorií. Pozvali si odtud skupinu domorodců (muže i ženy), natočili jejich vyprávění, dobře jim zaplatili a byli velmi spokojeni, že konečně vědí, o čem jde. Když se skupina vrátila do rodného kraje se spoustou peněz, kterými mimo jiné pohostili své přátele v místní hospodě, jejich přátelé jim vynadali: prozradili jste bílým ďáblům naše tajemství, za to si zasloužíte přísné tresty! Ale naše skupina se jen smála a vysvětlila jasně, že to, co sdělili, byly jen pohádky pro děti, které ještě nemají rozum, aby pochopily něco hlubšího. Zde se zdá, že příběh končí, ale není tomu tak. Později se ukázalo, že mytické příběhy jsou opravdu propedeutikou k rituálu přechodu k dospělosti, obrannou přípravou k tomu, aby mladí lidé mohli později pochopit, do čeho měli být zasvěceni.

Mnoho mýtů vyprávěných ve science fiction je hloupých, ale někdy jde o velké a v jádře pravdivé umění. Sám bych za takové považoval líčení dnešní stezky zasvěcení v Tarkovského filmu *Stalker*, mnohé pasáže v Tolkienových příbězích, vylíčení postavy Shrimana ve *Válce světů*. I Harry Potter vykazuje rysy, které mohou připravit k duchovní stezce. Ale mýty, i moderní, jsou pouze na úrovni imaginace – dosažení dalšího stupně na duchovní stezce vyžaduje dnes jasné vědomí, mytická zobrazení mohou být vhodným podnětem, ale mohou také svádět k jedné ze dvou nebezpečných stezek.

Jak víme od Rudolfa Steinera a jak nedávno shrnul Sergej Prokofjev, Lucifer a Ahriman zobrazení na levém okraji skulptury *Reprezentanta lidstva* si podávají ruce a ovládl už onu oblast srdce, která je dosud u většiny z nás před nimi ochráněna. Spolu usilují působit v tzv. Osmé sféře, popsané zejména v přednášce z 18. 10. 1915 (GA 254). Lucifer přináší konzervované imaginace ze starého Měsíce, přenáší je do materiální substance Země a vytváří svět fantomů – svět duchovní se tu jeví podobně jako svět fyzický. Ti, kdo dnes mluví o duchovní hmotě, suprasenzibilních atomech, elektrické spiritualitě, okultním materialismu, ale také takoví, kteří líčí hmotné „nadpozemské“ mechanismy ve science fiction, jsou pod Luciferovým vlivem. Okultní materialismus je nebezpečnější než materialismus obyčejný. Vizionářské jasnozření, tak běžné v dnešním světě, znamená u jeho obdivovatelů, jak sdělil Rudolf Steiner, doslova „perverzní lásku k Osmé sféře“. Ahriman chce zase zbavit člověka svobodné vůle, chce ho zotročit, například tak, že dotyčný se nemůže volně rozhodovat, musí následovat své vize; z toho zotročení vytváří Ahriman své fantomy v Osmé sféře. Čapkova Továrna na absolutno je také líčením takového stavu. Lidé si musí získat dnes jasně vědomý přístup k éterickému Kristu, jako základní duchovní pomoci proti duchům zla. Luciferští duchové se často zjevují jako nádherné a vznešené bytosti jak vizionářům, tak médiím, jsou schopni přivést člověka k bezbřehému fanatismu. Ahrimanští duchové se naopak pokoušejí zmocnit se vnitřního prostoru člověka, jeho vůle. Máme dnes okolo sebe dva typy démonizovaných lidí. V přednášce z 22. 10. 1920 (GA 200) popsal Rudolf Steiner původ těchto dvou kategorií. Na Východě jsou mnozí pod vlivem Lucifera, pod vlivem jistého guru, s fantastickými představami; i současní muslimští teroristé k nim patří. Na Západě jsou ve své vůli v podvědomí tací, kteří jsou zcela pod vlivem Ahrimana, ale nevědí o tom. Sergej Prokofjev počítá kromě lidí zhlouplých dnešními komunikačními médii k luciferizovaným i hnutí New Age, kde jiní vidí i jisté pozitivní rysy.

Ahriman působí spíše v podvědomí a svodem moci. Mezi moderní mýty, kde je politické pozadí na výsost zjevné, patří i seriál J. B. Jenkinse a Tima LeHaye, dvou blízkých spolupracovníků Billyho Grahama, kazatele, pod jehož vlivem je i George Bush. Tam (jak již bylo uvedeno v minulém čísle AR, s. 20) vystupuje jistý Nicolai Carpathia, napřed jako dobrodinec, ale ve skutečnosti je to Antikrist. Stane se generálním tajemníkem Spojených národů, pak se stanou Spojené národy „Novým Babylonem“, s hlavním městem nedaleko dnešního Bagdádu. Bůh je potrestán, jeho zdi se zřítí zemětřesením a na konci je Antikrist poražen americkými fundamentalistickými křesťany za podpory nově ke Kristu obrácených ortodoxních Židů z Izraele. Poté se objeví Kristus v novém těle.

Moderní mýty nám mohou pomoci uvědomit si, že existuje jiný svět než svět vědy a hrubé materiální percepce, ale jejich obrazná neurčitost může naopak také cestu do duchovního světa zastřít, svést na falešnou cestu. Některé jsou jistě především dílem odpůrců světového vývoje. Rozhodující pro poznání pravdy je jak rozumové uchopení, tak poznání srdcem. Kristus je láska, Michael je správcem inteligence, ale abychom mohli být jeho spolupracovníky, musíme se naučit myslet živě, a toto živé myšlení je založeno na přeměně vůle. Jako mnohé v dnešním světě, i moderní mýty mají dvojznačnou úlohu a bude záležet na našich morálních kvalitách, na našem srdci i našem oživeném myšlení, abychom dokázali, tak jako Odysseus, proplout mezi Skyllou a Sirénami luciferských svodů na straně jedné a stahujících chapadel víru ahrimanské Charybdy na straně druhé. Současná obliba mýtů může dát pozitivní podněty, ale jen tehdy, zvládneme-li – s pomocí éterického Krista a Michaela – vzít si z nich to dobré, co může být propedeutikou k poznání vyšších světů i pro dnešního člověka.

Jan Bouzek

O potřebě naděje a optimismu

Spoluredaktorka časopisu si stěžovala, že v čísle převažují neradostné zprávy, a tak aspoň některé pěknější. Přivedla mne k nim nejen krásná duha, kterou jsem mohl pozorovat těsně před uzávěrkou tohoto čísla, tak setkání s jedním Italem na nádraží ve Frankfurtu, který rozdělával obrázky s poněkud naivními ilustracemi lepšího světa, spolu s citáty Starého i Nového Zákona, které tento lepší svět předpovídají. Byl přesvědčen, že lidem pomůže, když se budou dívat na idealizované obrázky šťastné budoucnosti, a byl velmi rád, když k nim nakonec našel pro mne slovenský text, který (jak oprávněně soudil), byl nejbližší českému, který při sobě neměl. „Strach a beznaděj jsou služebníci ďáblů“ věděl už Mistr Eckhard, a nenechme tyto demony vstoupit do našeho srdce. Nechť nám a s námi také stále zůstanou víra, naděje i láska.

Poznámka redakce a administrace

Od druhé poloviny minulého roku výrazně poklesl počet platících odběratelů Anthroposofických rozhledů. Musíme proto upozornit vážené čtenáře, že bude nutno, aby nějakým způsobem:

- (1) buďto zaplatil dostatečný počet odběratelů částku 200,- Kč,
- (2) či někdo laskavě zaplatil za některé neplatící.

Pokud to nebude možné, budeme muset hledat řešení:

- (1) buďto budeme muset uvažovat o zastavení časopisu, (2) případně ho vydávat jinou formou:
  - a) dát xeroxovat v počtu 150 exemplářů (cena za kus a číslo asi 25 Kč) a tedy také poněkud zhoršit grafickou úpravu,
  - b) jako internetový časopis, který by si každý stáhl z internetu podle potřeby.

V loňském roce činil schodek časopisu asi 15 tis. Kč, letos by mohl být ještě vyšší. Pokud se schodek nepodaří snížit, od příštího roku bude zapotřebí otázku vydávání tohoto časopisu znovu uvážit.

Obsah

Rudolf Steiner, Večerní modlitba

Jan Bouzek, O potřebě bdělosti a pomoci: jak pomoci dnešnímu světu?
Rudolf Steiner jako badatel a jeho gnozeologie VIII. Referát o osmé přednášce cyklu „Pozorování přírody, matematika a experiment a jejich výsledky z hlediska anthroposofie“, Stuttgart, 23. března 1921. Referuje Jan Bouzek
Nový poměr k lidem. O sociální praxi svobodného ducha. Referuje Stanislav Kubát
Konference o transatlantickém dialogu (J. Bouzek)
Žurnalismus, propaganda a politika. Referuje J. Bouzek
Krise sociálního státu: odbourávání sociálních zachytných sítí (J. Bouzek)
Diktatura zisku (J.B.)
Voda a lidstvo (J.B.)
Etický individualismus či sociální zákonodárství? (J.B.)
Jak se hlediska ochrany stávají prostředky kontroly (J.B.)
Zárodečné buňky a jejich předchůdci (J.B.)
Jak se strachem? (J.B.)
Svobodné zednářství a některé aspekty jezuitského vlivu v Evropě. Referuje J. Bouzek
Jan Bouzek, Moderní mytologie a překračování prahu
Poznámka redakce a administrace

Inhalt

Rudolf Steiner, Abendgebet
Jan Bouzek, Von Wachsamkeit und wie können wir unserer Welt helfen
Rudolf Steiner als Forscher und seine Gnoseologie VIII. (Vortrag 23. März 1921 in Stuttgart).
Referiert Jan Bouzek
Das neue Verhältnis zu den anderen Menschen. Von der sozialen Praxis des freien Geistes. Nach Karl-Martin Dietz referiert Stanislav Kubát
Tagung vom transatlantischen Dialog (J. Bouzek)
Journalismus, Propaganda und Politik. Referiert Jan Bouzek
Krise der sozialen Staates, Abbau der sozialen Netze (J. Bouzek)
Diktatur des Gewinns (J.B.)
Ethischer Individualismus oder Soziale Gesetzgebung? (J.B.)
Wie aus der Schutzmassnahmen eine Kontrollmacht wird (J.B.)
Fruchtzellen und Stammeszellen (J.B.)
Wie mit Angst? (J.B.)
Freimauerbruderschaften und einige Aspekte des Jesuitismus in Europa. Referiert J. Bouzek
Jan Bouzek, Moderne Mythologien und das Überschreiten der Schwelle
Von der Hoffnung und vom Optimismus (J.B.)
Von der Redaktion und Administration der Zeitschrift